

УДК 377.012
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2019-87-20

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАГІСТРАНТА СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА» ПІД ЧАС НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО СТАЖУВАННЯ

Драгієва Л.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри технологічної і професійної освіти
та загальнотехнічних дисциплін
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
dragieva81@mail.ru

У статті розглядається можливість використання творчого потенціалу студента-магістранта спеціальності «Технологічна освіта» за період його науково-педагогічного стажування. Актуалізуються особливості, зміст та способи розвитку творчого потенціалу студентів. Описуються види науково-педагогічного стажування, форми науково-дослідної роботи студентів-магістрантів. Розглянуто зв'язок творчого потенціалу із креативністю; аналізуються принципи процесу розвитку творчого потенціалу студентів та критерії рівня творчого потенціалу студента-стажера.

Ключові слова: технологічна освіта, науково-педагогічне стажування, творчий потенціал магістра.

В статье рассматривается возможность использования творческого потенциала студента-магистранта специальности «Технологическое образование» за период его научно-педагогического стажировки. Актуализируются особенности, содержание и способы развития творческого потенциала студентов. Описываются виды научно-педагогической стажировки, формы научно-исследовательской работы студентов-магистрантов. Рассмотрена связь творческого потенциала с креативностью; анализируются принципы процесса развития творческого потенциала студентов и критерии уровня творческого потенциала студента-стажера.

Ключевые слова: технологическое образование, научно-педагогическая стажировка, творческий потенциал магистра.

Drahiieva L.V. THE USE OF THE CREATIVE POTENTIAL OF THE MASTER'S DEGREE STUDENT OF THE SPECIALTY "TECHNOLOGY EDUCATION" DURING THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL TRAINING

The article deals with the possibility of using the creative potential of a master's degree student in "Technological education" for the period of his scientific and pedagogical training. The features, contents and ways of development the students' creative potential at the period of scientific and pedagogical training at university are actualized.

The article describes the types of scientific and pedagogical training and forms of research work of master's degree students. The multi-level process of development the creative potential of students is based on the principles: the combination and reorganization of man's natural features and characters under the influence of living conditions; the compensation of opportunities, individualization, inconsistency, moral mediation; the creative outbreaks.

It was considered the connection of creativity with creative potential, which manifests in the ability to generate new ideas, to deviate from traditional patterns of thinking and behavior, in the speed and flexibility of thinking, in the man's character. The main tasks of research, educational and pedagogical work of students are revealed and the term "scientific and pedagogical training" is introduced at the article.

The specificity of teachers of technological education training in the magistracy lies in the organization of the educational environment, which contributes to the development of creative thinking, creative energies and their implementation. University teachers should organize a didactic space to stimulate the creative potential of the master's degree students of "Technological education" using the leading forms and methods (work in pairs, the use of creative tasks, the creation of problem situations, etc.). However, it is necessary to give students the opportunity to learn their future trade.

The most productive technologies and forms of training in the development of creative potential of students are the problem and search, design and research, collective technology training.

Key words: technological education, scientific and pedagogical training, creative potential of master.

Постановка проблеми. Теперішній стан системи вищої освіти в Україні потребує ґрунтовного перегляду більшості уявлень про традиційну підготовку магістра «Технологічної освіти», що відповідає дер-

жавному замовленню – підготовці спеціалізованої, функціональної людини, здатної до праці та самовизначення. Поруч із традиційними підходами до змісту вищої освіти необхідно застосовувати інновацій-

ні підходи, які формують у магістрів такі знання та вміння, які зможуть задовольняти вимоги суспільства, що постійно змінюються.

Аналіз стану проблеми використання творчого потенціалу, створення умов для самореалізації студентів-магістрантів передбачає виявлення і реалізацію інтелектуального і творчого потенціалу. Вирішення цього питання бачиться у створенні в освітніх установах (ЗВО III–IV рівнів акредитації) позитивних умов для підготовки та становлення кадрів вищої кваліфікації, активному включенні молодих у науково-дослідницьку роботу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У даний багато робіт присвячено окремим питанням розвитку творчого потенціалу. Різні аспекти даної проблеми висвітлені в дослідженнях учених-філософів (С. Евінзон, М. Каган, Е. Колесникова, П. Кравчук, В. Овчинников, Г. Піхтовников та ін.) і психологів (Д. Богоявленська, Ю. Кулюткін, А. Матюшкін, Я. Пономарьов, Г. Сухобська, Є. Яковлева та ін.). У педагогіці феномен творчого потенціалу вивчали Е. Адакін, М. Алексеєва, В. Андреев, Г. Глотова, Е. Гуськова, Н. Долгополова, Є. Дорофеева, Н. Кічук, В. Лешер, С. Мартинівська, А. Перевалова, І. Резанович, Л. Устинова, С. Щеглова й інші.

Особливо значущими для нашого дослідження є роботи з формування творчої активності студентів під час науково-педагогічної практики або стажування, а також із проблем формування ініціативності учасників (А. Ібатулін, А. Іоголевич, А. Цегельник, Є. Колебін, Р. Литвак, М. Піддубна, С. Степанець, Е. Харланова, Г. Ярославова й інші).

Мета статті – проаналізувати зміст використання творчого потенціалу магістранта спеціальності «технологічна освіта» під час науково-педагогічного стажування.

На нашу думку, творчий потенціал магістра – це сукупність здібностей студентів і їхня активність у постановці та вирішенні нових творчих завдань, виявленні ініціативи та підприємливості, у новаторській, раціоналізаторській і винахідницькій діяльності, які сприяють саморозвитку особистості й її професійному зростанню.

Для вирішення заявлених завдань є певні теоретико-методологічні передумови і напрацьована інформаційно-дослідна база. Водночас можна констатувати відсутність сучасних досліджень, присвячених комплексному і всебічному аналізу розвитку творчого потенціалу студентів під час науково-педагогічного стажування з урахуванням реалій сучасної наукової дійсно-

сті ЗВО III–IV рівнів акредитації України та ближнього зарубіжжя.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі аналізу стану даної проблеми в психолого-педагогічній літературі, вивчення досвіду роботи магістрів під час науково-педагогічного стажування, а також із власного досвіду нами виявлені такі суперечності:

- на соціально-педагогічному рівні – між потребою суспільства у творчих фахівцях, готових до інноваційної, соціально значущої діяльності, і не повною мірою реалізованими можливостями науково-педагогічного стажування ЗВО;

- на науково-теоретичному рівні – між необхідністю створення науково обґрунтованої моделі розвитку творчого потенціалу студентів у період проходження науково-педагогічного стажування у виші і недостатньою теоретичною розробленістю цього питання;

- на науково-методичному рівні – між необхідністю розроблення науково-методичного забезпечення процесу розвитку творчого потенціалу студентів у період проходження науково-педагогічного стажування у виші і недостатністю змістовно-методичного супроводу названого процесу.

Усе це значною мірою актуалізує проблему дослідження – які теоретико-методологічні підстави, особливості, зміст і способи розвитку творчого потенціалу студентів у період проходження науково-педагогічного стажування у ЗВО України.

Творчість – процес створення або виявлення суб'єктом нових відомостей або об'єктів духовної чи матеріальної культури, заснований на мисленні, що виходять за межі відомого, на реалізації власного бачення об'єкта, задачі або проблеми і свідомій відмові від сформованих уявлень чи відомих способів [1].

Творчість – діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей [2]. Саме матеріальні і духовні цінності задовольняють потреби суспільства і кожної людини окремо. Інтеграція потреб дозволяє людям спрямувати всі свої знання, вміння та навички на розвиток науки і техніки. Об'єднання теоретичних знань і практичного досвіду дозволяє спростити вирішення різних наукових і технічних завдань.

Магістрам, що одержали в процесі навчання «багаж знань», надано можливість самостійно реалізуватися в навчальній і науково-дослідній роботі.

Терміни «науково-дослідницька робота» і «навчально-педагогічна робота» тлумачаться по-різному. Так, під науково-дослідних роботою розуміють таку роботу студента, яка виявляє самостійне творче досліджен-

ня. Під навчально-педагогічною роботою розуміють оволодіння технологією творчості, знайомство з технікою експерименту, з науковою літературою.

Як видно, науково-дослідна і навчально-педагогічна робота студентів взаємодоповнюють одна одну [3].

На заняттях «Технології» наявний розподіл дослідної роботи магістра технологічної освіти під час проходження науково-педагогічного стажування умовний, бо ці два види наукової діяльності служать одній меті – на практиці підготувати творчого фахівця високої кваліфікації та високого рівня.

Єдині завдання загальних видів науково-педагогічного стажування магістрів технологічної освіти такі:

- підвищення рівня професійних знань;
- вироблення дослідницьких умінь;
- поглиблення отриманих фундаментальних знань;
- вироблення дослідницьких умінь;
- розвиток творчої активності, самостійності тощо.

Отже, термін «наукове-педагогічне стажування» ми розуміємо як процес здобуття знань і формування умінь творчої дослідницької діяльності, що передбачає із цією метою на початковому етапі впровадження елементів наукових досліджень у навчальний процес у виші, а надалі – самостійну дослідницьку роботу магістра із проблеми, водночас використовуються аудиторні та позааудиторні форми організації педагогічного процесу у виші [5].

Сьогодні ситуація така, що творчий потенціал студентів проявляється починаючи із третього курсу, виконуючи, наприклад, курсову роботу або розбираючи якусь проблему, студент перебуває в постійному спілкуванні з викладачем, тільки в цей період може розкрити свої індивідуальні здібності та свій індивідуальний потенціал.

На кафедрах і факультетах університету використовуються такі організаційні форми науково-дослідної роботи студентів-магістрів під час науково-педагогічного стажування:

- студентські наукові гуртки та секції;
- проблемні творчі групи, що виконують дослідження із проблем, пов'язаних з інтересами як окремих викладачів, так і кафедр загалом;
- участь у наукових товариствах (наукова мікрошкола «Сходи майстерності», Рада молодих вчених);
- участь у наукових програмах і грантах;
- участь у наукових виставках і конференціях, виступи з науковими доповідями та повідомленнями, публікації статей [6].

Творчий потенціал магістра технологій під час проходження науково-педагогічного стажування загалом є інтегративною властивістю особистості майбутнього спеціаліста, що є передумовою і результатом його творчої діяльності, визначальною спрямованістю, готовністю і здатністю особистості до самореалізації. Крім того, це об'єднання особистісних здібностей, природних і соціальних сил студента.

Творчий потенціал студента-магістра тісно пов'язаний з явищем креативності, яке проявляється в спрямованості на пізнавальний процес:

- у здатності породжувати нові ідеї;
- у здатності відхилитися від традиційних схем мислення і поведінки;
- у швидкості і гнучкості мислення;
- у характері людини – в оригінальності, ініціативності, нестандартності, терпимості до невизначеності, проникливості.

Основною дидактичною проблемою, що постає перед магістром-стажером під час організації освітнього процесу у ЗВО, є навчання прийомам і навичкам творчої діяльності, що передбачає наявність спеціального інструментарію.

Творчий потенціал зумовлюється розвитком творчої активності магістра-стажера в процесі стажування, а також розвитком його пізнавальної самостійності, що передбачає наявність активної діяльності його самого як особистості, спрямованої на саморозвиток і самореалізацію.

Серед наявних технологій і форм підготовки як найбільш продуктивні в справі розвитку творчого потенціалу студентів виступають проблемно-пошукові, проектно-дослідницькі та колективно-групові технології підготовки.

Проблемність стажування лежить в основі управління творчою діяльністю магістрів-стажерів ЗВО, сприяючи міцному і повноцінному здобуванню, засвоєнню знань, активному розвитку їхніх творчих потенцій, ефективному формуванню емоційно-вольових якостей особистості. Створюючи проблемні ситуації в процесі навчання, викладач залучає студента до такої діяльності, під час якої він стикається з фактами, що суперечать його системі знань і життєвому досвіду [5].

Розвиток творчого потенціалу студентів під час науково-педагогічного стажування розглядається як багаторівневий процес, в основі якого лежать такі принципи:

- принцип поєднання і реорганізації природних особливостей і якостей людини під впливом умов життєдіяльності;
- принцип компенсації можливостей, індивідуалізації, суперечливості, моральної опосередкованості;

– принцип креативних спалахів.

Основними критеріями визначення рівня творчого потенціалу студента-стажера є показники творчої активності особистості, пізнавальної самостійності і його креативних здібностей.

На основі проведених експериментальних спостережень і вивчення навчальної діяльності магістрів під час науково-педагогічного стажування розгорнута картина порівняв опису основних компонентів і критеріїв розвитку їхнього творчого потенціалу, а також представлені порівняльні характеристики студентів різних рівнів розвитку цього потенціалу.

Магістранти під час науково-педагогічного стажування розуміють важливість проведення роботи щодо стимулювання їхньої творчої активності, але рідко включають в освітній процес завдання, що потребують нестандартного творчого рішення. Студенти-магістранти вважають, що педагоги використовують в освітньому процесі традиційні репродуктивні методи. Аналіз проведених спостережень показав, що в студентів не досить розвинені вміння бачити і формулювати суперечності; вони зазнають труднощів у складанні плану рішення, знаходженні способу вирішення творчих завдань, умінні обґрунтувати своє рішення. Багато в чому це зумовлюється тим, що робота викладачів ВНЗ із розвитку навичок творчої діяльності зазвичай має безсистемний характер, часто проводиться на випадковому дидактичному матеріалі, завдання здебільшого мають репродуктивний характер, що унеможлиблює активну творчу роботу студентів-магістрантів [4].

Проведення стажування спрямовано на організацію освітнього середовища, спрямованої допомоги щодо навчально-творчих завдань, на розвиток продуктивного мислення і творчої мотивації навчання, що сприяє розвитку творчих здібностей та їх реалізації у створенні нових, оригінальних ідей, рішень тощо.

Основний акцент розвитку творчого потенціалу магістрів «Технологічної освіти» під час науково-практичного стажування робився на самоактуалізації особистості, максимальному розвитку її потенційних можливостей, реалізації потреб та інтересів. Мета стажування полягає в організації дидактичного простору стимулювання творчого потенціалу студентів-магістрантів.

Серед провідних форм, методів і прийомів стимулювання творчого потенціалу магістрів-стажерів застосовувалися такі:

- робота в парах змінного складу;
- методика творчих завдань;

– методика створення проблемних ситуацій;

– методика адресно складених контрольних робіт;

– спеціальна методична розробка «Рефлексивна пам'ятка» перевірки рішення проблемних завдань.

Ці й інші форми і методи спрямовані на вироблення творчого потенціалу магістрантів, а саме:

– уміння визначити роль і положення розглянутих завдань;

– уміння зробити аналіз умови задачі (розуміння постановки задачі);

– уміння вибрати спосіб розв'язання задачі і скласти його план;

– точність логічних висновків у процесі рішення завдання;

– уміння застосовувати аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, порівняння й аналогію в процесі виконання завдання;

– уміння обґрунтувати правильність отриманого рішення і зробити перевірку; уміння виконати дослідження рішення завдання;

– уміння правильно і раціонально оформити умови, перебіг рішення і підбиття підсумків рішення завдання [4].

Висновки з проведеного дослідження.

Студент – це людина, яка прагне до нового і невідомого. Вирішення нових, нестандартних проблем, розроблення креативних проектів, народження нових ідей – усі ці умови стимулюють студентів, які мають потребу у творчості. Їх приваблює незвідане, вони відчують прилив енергії, освоюючи новий інтелектуальний простір і розширюючи свої можливості.

Творчий політ – справжня насолода для таких студентів, і їм не замінити солодкість творчості жодними бонусами. Завдання ЗВО – створити умови для прояву творчих задатків у студентів, тим самим дати можливість самостійно, більш глибоко, із цікавістю освоїти свою майбутню професію. Це дає надію на те, що наші випускники, які полюбили професію ще в коледжі, будуть затребувані на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байгильдина З. Творческий потенциал личности. *Вестник Московского университета*. 2008. Т. 13. № 3. С. 693–696.
2. Кедров Б. О творчестве в науке и технике. Москва : Молодая гвардия, 1987. 192 с.
3. Лейтес Н. Способности, труд, талант. *Педагогика и психология*. 1984. № 4. С 12–13.
4. Леонидова Г., Попов А. Социальный портрет творческих людей. *Проблемы развития территории*. 2012. № 2. С. 45–53.

5. Клименко В. Психология наукової творчості. Київ : Аверс, 1998. 203 с.

6. Мартыновская С. О развитии творческого потенциала студента в процессе изучения материаловедения. *Современные наукоёмкие технологии*. 2005. № 10. С. 22–23.

REFERENCES:

1. Bajgildina Z. (2008) Tvorcheskij potencial lichnosti [The creative potential of the individual]. *Vestnik Moskovskogo universiteta* [Bulletin of Moscow University]. T. 13. № 3. S. 693–696. [in Russian]

2. Kedrov B. (1987) O tvorchestve v nauke i tehnike [About creativity in science and technology]. Moskva : Molodaja gvardija, 192 s. [in Russian]

3. Lejtes N. (1984) Sposobnosti, trud, talant [Abilities, work, talent]. *Pedagogika i psihologija* [Pedagogy and Psychology]. № 4. S 12–13. [in Russian]

4. Leonidova G., Popov A. (2012) Socialnyj portret tvorcheskih ljudej [Social portrait of creative people]. *Problemy razvitija territorii* [Problems of Territory's Development]. № 2. S. 45–53. [in Russian]

5. Klimenko V. (1998) Psihologija naukoivoi tvorčnosti [Psychology of scientific creativity]. Kyiv : Avers, 203 s. [in Russian]

6. Martynovskaja S. (2005) O razvitii tvorcheskogo potentsiala studenta v processe izuchenija materialovedenija [On the development of the student's creative potential in the process of studying materials science]. *Sovremennye naukojomkie tehnologii* [Modern High Technologies]. № 10. S. 22–23. [in Russian]